

๔. รตวินิตสูตร

[๒๕๒] เอมเม สุตํ:- เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห วิหริติ เวพฺพเน กถนฺตท-
นฺทวาเป. อถ โข สมฺพหุตา ชาตฺถมิกกา ํ ภิกฺขุ ชาตฺถมิมิ วุตฺตํวฺจฺจา, เยน ภควา,
เตนฺปตฺตํมิตฺตํ; อุปตฺตํมิตฺตวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตํ นิสฺสํ. เอกมฺนตํ
นิตฺถเน โข เต ภิกฺขุ ภควา เขตฺตวโจ:

โก นุ โข ภิกฺขเว ชาตฺถมิมิ ชาตฺถมิกานํ ภิกฺขุนํ สํพฺรหฺมจารินํ เอวํ สม-
ภาวิตฺโต “อตุตฺตา จ อปฺปิจฺฉโน อปฺปิจฺฉนฺทกฺกณฺจ ภิกฺขุนํ กตฺตา, อตุตฺตา จ สํคฺคฺชฺโส
สํคฺคฺชฺจกฺกณฺจ ภิกฺขุนํ กตฺตา, อตุตฺตา จ ปวิวิคฺคฺโต ปวิเวกฺกณฺจ ภิกฺขุนํ กตฺตา,
อตุตฺตา จ อตฺตํวฺจฺโส อตฺตํคฺคกฺกณฺจ ภิกฺขุนํ กตฺตา, อตุตฺตา จ อารทฺธวฺวโร
วฺวโรวรมฺภกฺกณฺจ ภิกฺขุนํ กตฺตา, อตุตฺตา จ สํสํปฺนโน สํสํปฺนทาณฺจ ภิกฺขุนํ
กตฺตา, อตุตฺตา จ สํมาธิสํปฺนโน สํมาธิสํปฺนทาณฺจ ภิกฺขุนํ กตฺตา, อตุตฺตา
จ ปณฺณาสํปฺนโน ปณฺณาสํปฺนทาณฺจ ภิกฺขุนํ กตฺตา, อตุตฺตา จ วิมุตฺติ-
สํปฺนโน วิมุตฺติสํปฺนทาณฺจ ภิกฺขุนํ กตฺตา, อตุตฺตา จ วิมุตฺติยานทสฺสํสํปฺนโน
วิมุตฺติยานทสฺสํสํปฺนทาณฺจ ภิกฺขุนํ กตฺตา, โอวาทโก วิชฺฌาปโก สํทสฺสโก
สํมาทปโก สํคฺคฺเตชฺโก สํปหํสโก สํพฺรหฺมจารินฺ”ติ.

ปุณฺณโน นาม ภนฺเต อายสฺมา มนฺตาณิปุคฺคฺโต ชาตฺถมิมิ ชาตฺถมิกานํ ภิกฺขุนํ
สํพฺรหฺมจารินํ เอวํ สมฺภาวิตฺโต “อตุตฺตา จ อปฺปิจฺฉโน อปฺปิจฺฉนฺทกฺกณฺจ ภิกฺขุนํ กตฺตา,
อตุตฺตา จ สํคฺคฺชฺโส ๑ เป ๑ อตุตฺตา จ ปวิวิคฺคฺโต. อตุตฺตา จ อตฺตํวฺจฺโส. อตุตฺตา
จ อารทฺธวฺวโร. อตุตฺตา จ สํสํปฺนโน. อตุตฺตา จ สํมาธิสํปฺนโน. อตุตฺตา จ
ปณฺณาสํปฺนโน. อตุตฺตา จ วิมุตฺติสํปฺนโน. อตุตฺตา จ วิมุตฺติยานทสฺสํสํปฺนโน

วิมุตติญาณทัตถ์สนมฺพาทกถญจ ภิกขุณฺโณ กตฺตา, โอวาทโก วิมฺวาทโก สหฺตสฺสโก
สฺมาทปโก สฺมฺคฺเตชโก สฺมฺปหฺสโก สฺพรหมจาร์ณฺ”ติ.

[๒๕๓] เทน โข ปน สมนฺเณ อายสฺมา สารีปฺตฺโต ภควโต อวิทุเร นิตฺติโน
โหติ. อถ โข อายสฺมา สารีปฺตฺตสฺส เอตทโหติ “ตถา อายสฺมา ปุณฺณสฺส
มฺหานิปฺตฺตสฺส, สุตฺตธมฺมา อายสฺมา ปุณฺณสฺส มฺหานิปฺตฺตสฺส, ยสฺส
วิมฺว สฺพรหมจาร์ สคฺค สมนฺชา อหฺมสฺส อหฺมสฺส วณฺณ ภาสฺนฺติ, ตญฺจ สคฺคา
อพฺภนฺโมทฺติ. อปฺเปวณาม มยฺมฺปิ กทาจิ กรหฺจิ อายสฺมา ปุณฺเนน มฺหานิ-
ปฺตฺเตน สทฺธิ สฺมาคฺคญฺเยยฺย, อปฺเปวณาม ตียา โกจิเทว กถาสฺสฺสไป”ติ.

[๒๕๔] อถ โข ภควา ราชคฺเห ยถาภีรทฺมํ วิหริตฺวา, เยน สวคฺคิ, เทน
จาริกํ ปกฺกามิ; อหฺมฺพฺเพน จาริกญฺจมาโน, เยน สวคฺคิ, คทวสฺริ. ตตฺร สทฺ
ภควา สวคฺคิ วิหริติ เชตวเน อนาลบีญฺทิกสฺส อารามे. อสฺสสฺส โข อายสฺมา
ปุณฺโณ มฺหานิปฺตฺโต “ภควา กิร สวคฺคิ อหฺมฺปฺตฺโต สวคฺคิ วิหริติ เชตวเน
อนาลบีญฺทิกสฺส อารามे”ติ.

[๒๕๕] อถ โข อายสฺมา ปุณฺโณ มฺหานิปฺตฺโต เสนาสนํ สํสาเมตฺวา
ปตฺตจฺจวมาทาย, เยน สวคฺคิ, เทน จาริกํ ปกฺกามิ; อหฺมฺพฺเพน จาริกญฺจมาโน,
เยน สวคฺคิ เชตวณํ อนาลบีญฺทิกสฺส อารามิ, เยน ภควา, เทนฺปสฺงมฺมิ; อปฺ-
สฺงมฺมิทฺวา ภควนฺทํ อภีวาทฺตฺวา เอกมฺนํ นิตฺติ. เอกมฺนํ นิตฺติโน โข อายสฺมา
ปุณฺณํ มฺหานิปฺตํ ภควา รมฺมียา กถาย สหฺตสฺสสฺส สฺมาทเปตฺติ สฺมฺคฺเตชสฺส
สฺมฺปหฺสสฺส. อถ โข อายสฺมา ปุณฺโณ มฺหานิปฺตฺโต ภควตา รมฺมียา กถาย
สหฺตสฺสสฺส สฺมาทปฺโต สฺมฺคฺเตชสฺส สฺมฺปหฺสสฺส ภควโต ภาสฺสํ อภินนฺทิตฺวา อหฺ-
โมทิตฺวา อหฺมฺสาสนา ภควนฺทํ อภีวาทฺตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา, เยน อหฺมฺวณํ,
เทนฺปสฺงมฺมิ ทิวจวิหาราย.

[๒๕๖] อถ โข อณฺณตโร ภิกฺขุ, เยนายสฺมา สารีปฺตฺโต, เทนฺปสฺงมฺมิ; อปฺ-
สฺงมฺมิทฺวา อายสฺมา สารีปฺตํ เอตทวโจ “ยสฺส โข ทฺวํ อวฺโส สารีปฺต

ปุณณุตต นาม ภิกขุโน มนฺตานิปุคฺคตฺต อภินฺหํ กิตฺตยมาโน อโหติ, โส
ภควตา ชมฺมียา กถาย ตฺนุทตฺตโต ตฺมาทปฺปโต ตฺมฺคฺคเตชฺชโต ตฺมฺปหฺลโต ภควโต
ภาสิตํ อภินฺนุทิตฺวา อนฺนโมทิตฺวา อญฺจายาตนา ภควนฺตํ อภิวาทิตฺวา ปทกฺขิณํ
กตฺวา, เยน อนฺนชวณํ, เทน ปกฺกนฺโต ทิวาวิหารายา”ติ.

อถ โข อายสฺมา ตาริปปุคฺโต ตฺรมาทรูปํ นิสฺสํ อาทาย อายสฺมฺนํ ปุณณํ
มนฺตานิปุคฺคํ ปิฏฺฐิจโต ปิฏฺฐิจโต อนฺนพฺนฺนํ ติสฺสานุโลเก. อถ โข อายสฺมา ปุณฺณ
มนฺตานิปุคฺโต อนฺนชวณํ อชฺโฆคาเหตฺวา อณฺณตฺรสมฺมํ รุกฺขมฺมฺเต ทิวาวิหารํ นิสฺสํ.
อายสฺมาปิ โข ตาริปปุคฺโต อนฺนชวณํ อชฺโฆคาเหตฺวา อณฺณตฺรสมฺมํ รุกฺขมฺมฺเต ทิวา-
วิหารํ นิสฺสํ.

อถ โข อายสฺมา ตาริปปุคฺโต ตายณฺหตฺสยมํ ปฏิสตฺถานา วุฏฺฐิจโต, เยนายสฺมา
ปุณฺณ มนฺตานิปุคฺโต, เทนฺปตฺสกฺมิ; อุปตฺสกฺมิทฺวา อายสฺมา ปุณฺณเณน มนฺตา-
นิปุคฺเตน ตฺทฺธิ ตมฺโมทิตฺ; ตมฺโมทนฺนํ กถํ ตารณฺนํ วิตฺติสาเรทฺวา เอกมฺนํ นิสฺสํ.
เอกมฺนํ นิสฺสินฺโน โข อายสฺมา ตาริปปุคฺโต อายสฺมฺนํ ปุณฺณ มนฺตานิปุคฺคํ
เชตทโวจ:

[๒๕๗] ภควติ โน อาวุโส พฺรหฺมจฺริยํ วุตฺตตฺติ. เอวมาวุโสติ. กิณฺหุ
โห อาวุโส ติสฺสวิสฺสทฺทํ ภควติ พฺรหฺมจฺริยํ วุตฺตตฺติ. โน หิํ อาวุโส. กิ
ปนาวุโส จิตฺตวิสฺสทฺทํ ภควติ พฺรหฺมจฺริยํ วุตฺตตฺติ. โน หิํ อาวุโส. กิณฺหุ โห
อาวุโส ทิฏฺฐิวิสฺสทฺทํ ภควติ พฺรหฺมจฺริยํ วุตฺตตฺติ. โน หิํ อาวุโส. กิ ปนาวุโส
กฺขวาทิตฺรณวิสฺสทฺทํ ภควติ พฺรหฺมจฺริยํ วุตฺตตฺติ. โน หิํ อาวุโส. กิณฺหุ โห
อาวุโส มคฺคามคฺคณทตฺตณวิสฺสทฺทํ ภควติ พฺรหฺมจฺริยํ วุตฺตตฺติ. โน หิํ อาวุโส.
กิ ปนาวุโส ปฏิปทาณทตฺตณวิสฺสทฺทํ ภควติ พฺรหฺมจฺริยํ วุตฺตตฺติ. โน หิํ
อาวุโส. กิณฺหุ โห อาวุโส ฌานทตฺตณวิสฺสทฺทํ ภควติ พฺรหฺมจฺริยํ วุตฺตตฺติ. โน
หิํ อาวุโส.

“กิณฺหุ โช อากุโส ตัถวิสุทฺถกฺกํ ภควติ พุทฺธมฺจริยํ วุตฺถตฺตํ”ติ อิติ ปุญฺโง
 ตมาโน “โน หิทํ อากุโส”ติ วเทสฺ. “กั ปนากุโส จิตฺตวิสุทฺถกฺกํ ภควติ พุทฺธมฺจริยํ
 วุตฺถตฺตํ”ติ อิติ ปุญฺโง ตมาโน “โน หิทํ อากุโส”ติ วเทสฺ. “กิณฺหุ โช อากุโส
 ทิฏฺฐิจิวิสุทฺถกฺกํ ภควติ พุทฺธมฺจริยํ วุตฺถตฺตํ”ติ อิติ ปุญฺโง ตมาโน “โน หิทํ อากุโส”ติ
 วเทสฺ. กั ปนากุโส กงฺขาวิตรณวิสุทฺถกฺกํ ฯ เป ฯ กิณฺหุ โช อากุโส มคฺคา-
 มคฺคญาณทตฺถนวิสุทฺถกฺกํ. กั ปนากุโส ปฏิปทาญาณทตฺถนวิสุทฺถกฺกํ. “กิณฺหุ โช อากุโส
 ญาณทตฺถนวิสุทฺถกฺกํ ภควติ พุทฺธมฺจริยํ วุตฺถตฺตํ”ติ อิติ ปุญฺโง ตมาโน “โน หิทํ
 อากุโส”ติ วเทสฺ. กิเมตฺถ จรหากุโส ภควติ พุทฺธมฺจริยํ วุตฺถตฺตํ. อนุปาทาปริ-
 นิพฺพานกฺกํ โช อากุโส ภควติ พุทฺธมฺจริยํ วุตฺถตฺตํ.

กิณฺหุ โช อากุโส ตัถวิสุทฺธิ อนุปาทาปรินิพฺพานนฺติ. โน หิทํ อากุโส. กั
 ปนากุโส จิตฺตวิสุทฺธิ อนุปาทาปรินิพฺพานนฺติ. โน หิทํ อากุโส. กิณฺหุ โช อากุโส
 ทิฏฺฐิจิวิสุทฺธิ อนุปาทาปรินิพฺพานนฺติ. โน หิทํ อากุโส. กั ปนากุโส กงฺขาวิตรณวิสุทฺธิ
 อนุปาทาปรินิพฺพานนฺติ. โน หิทํ อากุโส. กิณฺหุ โช อากุโส มคฺคามคฺคญาณทตฺถน-
 วิสุทฺธิ อนุปาทาปรินิพฺพานนฺติ. โน หิทํ อากุโส. กั ปนากุโส ปฏิปทาญาณทตฺถนวิสุทฺธิ
 อนุปาทาปรินิพฺพานนฺติ. โน หิทํ อากุโส. กิณฺหุ โช อากุโส ญาณทตฺถนวิสุทฺธิ
 อนุปาทาปรินิพฺพานนฺติ. โน หิทํ อากุโส. กั ปนากุโส อภยฺยตฺตฺว อิมฺเหติ ชมฺเมติ
 อนุปาทาปรินิพฺพานนฺติ. โน หิทํ อากุโส.

“กิณฺหุ โช อากุโส ตัถวิสุทฺธิ อนุปาทาปรินิพฺพานนฺ”ติ อิติ ปุญฺโง ตมาโน “โน
 หิทํ อากุโส”ติ วเทสฺ. “กั ปนากุโส จิตฺตวิสุทฺธิ อนุปาทาปรินิพฺพานนฺ”ติ อิติ ปุญฺโง
 ตมาโน “โน หิทํ อากุโส”ติ วเทสฺ. “กิณฺหุ โช อากุโส ทิฏฺฐิจิวิสุทฺธิ อนุปาทา-
 ปรินิพฺพานนฺ”ติ ฯ เป ฯ กั ปนากุโส กงฺขาวิตรณวิสุทฺธิ. กิณฺหุ โช อากุโส มคฺคา-
 มคฺคญาณทตฺถนวิสุทฺธิ. กั ปนากุโส ปฏิปทาญาณทตฺถนวิสุทฺธิ. “กิณฺหุ โช อากุโส
 ญาณทตฺถนวิสุทฺธิ อนุปาทาปรินิพฺพานนฺ”ติ อิติ ปุญฺโง ตมาโน “โน หิทํ อากุโส”ติ
 วเทสฺ. “กั ปนากุโส อภยฺยตฺตฺว อิมฺเหติ ชมฺเมติ อนุปาทาปรินิพฺพานนฺ”ติ อิติ ปุญฺโง

ต่อมา “โน หิโก อากุโตะ” ตี เวที. ยากากิ ปนากุโตะ อิมสึสึ ภาติคสึสึ คุคุโตะ
ทงุซุฟุโตะ.

[๒๕๘] ตัถวิตุทธี เจ อากุโธ ภควา อนุปาทาปรินิพพานํ ปณฺณเปยฺย, ตอุปา-
 ทานณฺเณว ตํมานํ อนุปาทาปรินิพพานํ ปณฺณเปยฺย. จิตฺตวิตุทธี เจ อากุโธ ภควา
 อนุปาทาปรินิพพานํ ปณฺณเปยฺย, ตอุปาทานณฺเณว ตํมานํ อนุปาทาปรินิพพานํ ปณฺณ-
 เปยฺย. ทิฏฺฐิวิตุทธี เจ อากุโธ ภควา อนุปาปรินิพพานํ ปณฺณเปยฺย, ตอุปาทานณฺ-
 เณว ตํมานํ อนุปาทาปรินิพพานํ ปณฺณเปยฺย. กงฺขาวิตรณวิตุทธี เจ อากุโธ ภควา
 อนุปาทาปรินิพพานํ ปณฺณเปยฺย, ตอุปาทานณฺเณว ตํมานํ อนุปาทาปรินิพพานํ ปณฺณ-
 เปยฺย. มคฺคามคฺคณาณทตฺถณฺวิตุทธี เจ อากุโธ ภควา อนุปาทาปรินิพพานํ ปณฺณ-
 เปยฺย, ตอุปาทานณฺเณว ตํมานํ อนุปาทาปรินิพพานํ ปณฺณเปยฺย. ปฏฺธิปาณาณทตฺถณ-
 วิตุทธี เจ อากุโธ ภควา อนุปาทาปรินิพพานํ ปณฺณเปยฺย, ตอุปาทานณฺเณว ตํมานํ
 อนุปาทาปรินิพพานํ ปณฺณเปยฺย. ฌาณทตฺถณฺวิตุทธี เจ อากุโธ ภควา อนุปาทา-
 ปรินิพพานํ ปณฺณเปยฺย, ตอุปาทานณฺเณว ตํมานํ อนุปาทาปรินิพพานํ ปณฺณเปยฺย.
 อณฺเณวตฺร เจ อากุโธ อิมเหติ ชมฺเมहि อนุปาทาปรินิพพานํ อภวิตฺถ, ปุถุชฺชไน
 ปรินิพพาเยยฺย. ปุถุชฺชไน หิ อากุโธ อณฺเณวตฺร อิมเหติ ชมฺเมहि. เตนหากุโธ อุมฺมนฺเต
 ทวิตฺถตฺถามิ; อุมฺมายปิเชกฯ วิณฺญฺ ปุริสา ภาติตตฺถํ อคฺคํ อาชานนฺติ.

[๒๕๙] เตยฺยถาปี อากุโธ รณโณ ปเสนทิธตฺถ โกตถธตฺถ ธาวคฺคิยํ ปฏฺวิธนฺตธตฺถ
 ธาเกเต ภิณฺนิจิเทว อจฺจายิกํ ทรณียํ อูปฺปชฺชเชยฺย; ฅธตฺถ อนฺตรธา จ ธาวคฺคิ
 อนฺตรธา จ ธาเกตํ ฅตฺต รทวิณฺฑานิ อูปฺปชฺชเปยฺย. อถ โช อากุโธ ราชธา ปเสนทิ
 โกตฺถโธ ธาวคฺคิยา นิภฺชมิคฺคา อนฺตฺเปรทฺธาเร ปจฺมํ รทวิณฺฑํ อภิรฺฐเหยฺย, ปจฺเมน
 รทวิณฺฑเตน ทฺติยํ รทวิณฺฑํ ปาปฺปณฺเยย. ปจฺมํ รทวิณฺฑํ วิธตฺถชฺชเชยฺย, ทฺติยํ รทวิณฺฑํ
 อภิรฺฐเหยฺย, ทฺติเยน รทวิณฺฑเตน ตติยํ รทวิณฺฑํ ปาปฺปณฺเยย. ทฺติยํ รทวิณฺฑํ วิธตฺถชฺชเชยฺย,
 ตติยํ รทวิณฺฑํ อภิรฺฐเหยฺย, ตติเยน รทวิณฺฑเตน จตฺตํ รทวิณฺฑํ ปาปฺปณฺเยย. ตติยํ

១ ឥ.ច.ក. បណ្ណាល័យ

๒ น.ม.อ. อนุเศปรทวาร

รณินฺทํ วิสฺสชฺชเยยฺย, จตุคฺคํ รณินฺทํ อภิรุเหยฺย, จตุคฺคเณ รณินฺทเณ ปณฺจํ
 รณินฺทํ ปาปฺเพนฺนํ. จตุคฺคํ รณินฺทํ วิสฺสชฺชเยยฺย, ปณฺจํ รณินฺทํ อภิรุเหยฺย,
 ปณฺจเมเน รณินฺทเณ นนฺจํ รณินฺทํ ปาปฺเพนฺนํ. ปณฺจํ รณินฺทํ วิสฺสชฺชเยยฺย,
 นนฺจํ รณินฺทํ อภิรุเหยฺย, นนฺจเณ รณินฺทเณ สคฺคํ รณินฺทํ ปาปฺเพนฺนํ. นนฺจํ
 รณินฺทํ วิสฺสชฺชเยยฺย, สคฺคํ รณินฺทํ อภิรุเหยฺย, สคฺคเมเน รณินฺทเณ สํเกตํ อนุ-
 ปาปฺเพนฺนํ อนุเตปรทวารํ. ตเมเน อนุเตปรทวารคฺคํ สมนํ มิตฺตามจฺจา ฌาติสา-
 โถหิตา เอวํ ปุญฺญเยยฺย “อิมินา คุวํ มหาราช รณินฺทเณ สํวคฺคิยา สํเกตํ อนุปฺปคฺโต
 อนุเตปรทวารนฺ”ติ. กถํ พยากรมาโน นุ ไช อากุโส ราชฯ ปเสนทิ โกสโล สมนฺมา
 พยากรมาโน พยากรเมยฺยาคิ.

เอวํ พยากรมาโน ไช อากุโส ราชฯ ปเสนทิ โกสโล สมนฺมา พยากรมาโน
 พยากรเมยฺย “อิชฺ เม สํวคฺคิยํ ปณฺนิสฺสคฺคํ สํเกเต ภิณฺนิจเทว อจฺจายิกํ ภรณียํ
 อุปฺปชฺชติ; คคฺคํ เม อนุตฺตรา จ สํวคฺคิ อนุตฺตรา จ สํเกตํ สคฺค รณินฺทานิ
 อุปฺนุจฺเปตฺตํ. อถ ชฺวาทํ สํวคฺคิยา นิภฺชมิคฺคา อนุเตปรทวารเ ปจฺมํ รณินฺทํ
 อภิรุหิ, ปจฺเมเน รณินฺทเณ ทคฺคิยํ รณินฺทํ ปาปฺณิ. ปจฺมํ รณินฺทํ วิสฺสชฺชติ, ทคฺคิยํ
 รณินฺทํ อภิรุหิ, ทคฺคิเยเน รณินฺทเณ คคฺคิยํ รณินฺทํ ปาปฺณิ. ทคฺคิยํ รณินฺทํ วิสฺสชฺชติ,
 คคฺคิยํ รณินฺทํ อภิรุหิ, คคฺคิเยเน รณินฺทเณ จตุคฺคํ รณินฺทํ ปาปฺณิ. คคฺคิยํ รณินฺทํ
 วิสฺสชฺชติ, จตุคฺคํ รณินฺทํ อภิรุหิ, จตุคฺคเณ รณินฺทเณ ปณฺจํ รณินฺทํ ปาปฺณิ.
 จตุคฺคํ รณินฺทํ วิสฺสชฺชติ, ปณฺจํ รณินฺทํ อภิรุหิ, ปณฺจเมเน รณินฺทเณ นนฺจํ
 รณินฺทํ ปาปฺณิ. ปณฺจํ รณินฺทํ วิสฺสชฺชติ, นนฺจํ รณินฺทํ อภิรุหิ, นนฺจเณ รณินฺทเณ
 สคฺคํ รณินฺทํ ปาปฺณิ. นนฺจํ รณินฺทํ วิสฺสชฺชติ, สคฺคํ รณินฺทํ อภิรุหิ, สคฺค-
 เมเน รณินฺทเณ สํเกตํ อนุปฺปคฺโต อนุเตปรทวารนฺ”ติ. เอวํ พยากรมาโน ไช
 อากุโส ราชฯ ปเสนทิ โกสโล สมนฺมา พยากรมาโน พยากรเมยฺยาคิ.

เอวเมว ไช อากุโส สัตถวิสุทฺธิ ยาวเทว จิตฺตวิสุทฺทคฺคา, จิตฺตวิสุทฺธิ ยาวเทว
 ทิฏฺฐิวิสุทฺทคฺคา, ทิฏฺฐิวิสุทฺธิ ยาวเทว กงฺขาวิตรณวิสุทฺทคฺคา, กงฺขาวิตรณวิสุทฺธิ

ยาวเทว มคฺคามคฺคณาณทตฺถนวิสุทฺทสุตา, มคฺคามคฺคณาณทตฺถนวิสุทฺธิ ยาวเทว
ปฏิปทาณาณทตฺถนวิสุทฺทสุตา, ปฏิปทาณาณทตฺถนวิสุทฺธิ ยาวเทว ณาณทตฺถน-
วิสุทฺทสุตา, ณาณทตฺถนวิสุทฺธิ ยาวเทว อนุปาทาปรีนิพฺพานสุตา, อนุปาทาปรีนิพ-
พานคฺคํ โข อาวุโส ภควติ พุทฺทมจฺริยํ วุตฺตคฺคํติ.

[๒๖๐] เหวํ วุตฺเต, อายสฺมา ต้าวํปฺคุโต อายสฺมนคฺคํ ปุณฺณํ มนฺตานิปฺคุตํ
เอตทโวจ “โก นาโม อายสฺมา? กถญจ ปนายสฺมนคฺคํ ตฺพฺรหฺมจาวี ชานนคฺคํ”ติ.
“ปุณฺโณ”ติ โข เม อาวุโส นามํ, “มนฺตานิปฺคุโต”ติ จ ปน มํ ตฺพฺรหฺมจาวี
ชานนคฺคํติ. อจฺฉริยํ อาวุโส, อพฺภุทํ อาวุโส; ยถา คํ ตฺถวตา ต้าวเกน ตมฺมเทว
ตฺถุ ตาตฺถํ อาชานนฺเตน, เหวเมว อายสฺมตา ปุณฺณเณน มนฺตานิปฺคุเตน คมฺภีรา
คมฺภีรา ปณฺหา อนุมตฺถํ อนุมตฺถํ พฺยากตา. ตาภา ตฺพฺรหฺมจาวีนํ, ตฺถทฺธตาภา
ตฺพฺรหฺมจาวีนํ, เย อายสฺมนคฺคํ ปุณฺณํ มนฺตานิปฺคุตํ ตณฺหิ ทตฺถนาย, ตณฺหิ ปยิริ-
ปาสฺนาย. เจตณฺทฺธเกน เจปํ ตฺพฺรหฺมจาวี อายสฺมนคฺคํ ปุณฺณํ มนฺตานิปฺคุตํ มุทฺธนา
ปรีหรนฺตา ตณฺหยํ ทตฺถนาย, ตณฺหยํ ปยิริปาสฺนาย, เตตฺถมฺปิ ตาภา เตตฺถมฺปิ ตฺถทฺธํ.
อมฺหากมฺปิ ตาภา, อมฺหากมฺปิ ตฺถทฺธํ, เย มยํ อายสฺมนคฺคํ ปุณฺณํ มนฺตานิปฺคุตํ
ตณฺหา ทตฺถนาย, ตณฺหา ปยิริปาสฺนายาติ.

เหวํ วุตฺเต, อายสฺมา ปุณฺโณ มนฺตานิปฺคุโต อายสฺมนคฺคํ ต้าวํปฺคุตํ เอตทโวจ
“โก นาโม อายสฺมา? กถญจ ปนายสฺมนคฺคํ ตฺพฺรหฺมจาวี ชานนคฺคํ”ติ. “อุปคิตฺโต”ติ
โข เม อาวุโส นามํ, “ต้าวํปฺคุโต”ติ จ ปน มํ ตฺพฺรหฺมจาวี ชานนคฺคํติ.
ตฺถุทฺธกฺคปฺเปน วต กิร โภ ต้าวเกน ตฺทฺธิ มนฺตยมานา น ชานิมฺห “อายสฺมา
ต้าวํปฺคุโต”ติ. ตเจ หิ มยํ ชาเนยฺยาม “อายสฺมา ต้าวํปฺคุโต”ติ, เอตฺตกมฺปิ โน
นปฺปฏิจฺจาเตยฺย. อจฺฉริยํ อาวุโส, อพฺภุทํ อาวุโส; ยถา คํ ตฺถวตา ต้าวเกน
ตมฺมเทว ตฺถุ ตาตฺถํ อาชานนฺเตน, เหวเมว อายสฺมตา ต้าวํปฺคุเตน คมฺภีรา
คมฺภีรา ปณฺหา อนุมตฺถํ อนุมตฺถํ ปุจฺฉิตา. ตาภา ตฺพฺรหฺมจาวีนํ, ตฺถทฺธตาภา

ตฺพรหมจาร์นํ, เข อายตฺมหนฺตํ ตํวรีปฺคตํ ฅณฺทิตํ ทสฺสณาย, ฅณฺทิตํ ปยิริปาสณาย.
 เจตณฺททุกฺเคน เจปํ ตฺพรหมจาร์ อายตฺมหนฺตํ ตํวรีปฺคตํ มุทฺธนา ปวิทฺธนา ฅณฺทิตํ
 ทสฺสณาย, ฅณฺทิตํ ปยิริปาสณาย, ฅณฺทิตํ ฅณฺทิตํ ฅณฺทิตํ ฅณฺทิตํ. อมฺหากมฺบิ
 ฅณฺทิตํ อมฺหากมฺบิ ฅณฺทิตํ, เข มยํ อายตฺมหนฺตํ ตํวรีปฺคตํ ฅณฺทิตํ ทสฺสณาย, ฅณฺทิตํ
 ปยิริปาสณายาติ.

อิตฺติ ฅณฺทิตํ อมฺหากมฺบิ มหานาคา มณฺฑมณฺฑสฺส สฺสณฺทิตํ สมนฺทิตํ.

รตฺติตฺตสฺสทํ นิฏฺฐิตํ จตฺตตํ.

๑๕. คำว่า นาค นั้น เป็นชื่อของภิกษุผู้เป็นชีณาสพ คำนั้นมีอธิบายว่า
‘นาคจงดำรงอยู่เถิด เธออย่าเบียดเบียนนาคเลย เธอจงทำความ
นอบน้อมนาค’

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสภาษิตนี้แล้ว ท่านพระกุมารกัสสปะมีใจยินดีชื่นชม
พระภาษิตของพระผู้มีพระภาค ดังนี้แล

วมมิกสูตรที่ ๓ จบ

๔. รถวินิตสูตร

ว่าด้วยราชรถ ๗ ผลัด

ภิกษุยกย่องพระปุลณมันทานีนุตร

[๒๕๒] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเวฬุวัน กลันทกนิวาปสถาน^๑
เขตกรุงราชคฤห์ ครั้นนั้น ภิกษุผู้มีถิ่นกำเนิดเดียวกันจำนวนมาก จำพรรษาในท้องถื่น
(ของตน)แล้ว ได้มาเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วนั่งอยู่ ณ
ที่สมควร พระผู้มีพระภาคตรัสถามภิกษุเหล่านั้นว่า

“ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุรูปไหนหนอที่ภิกษุเพื่อนพรหมจารีในท้องถื่นยกย่อง
อย่างนี้ว่า

‘ตนเองเป็นผู้มกน้อย^๒ และกล่าวอัปปิจฉกถา(เรื่องความมกน้อย)แก่ภิกษุทั้งหลาย

^๑ กลันทกนิวาปสถาน หมายถึงเป็นสถานที่สำหรับพระราชทานเหยื่อแก่กระแต (ม.ญ.อ. ๒/๒๕๒/๔๑-๔๒)

^๒ เป็นผู้มกน้อย หมายถึงความมกน้อย ๔ ประการ คือ (๑) เป็นผู้มกน้อยในปัจจัย ๔ (๒) เป็นผู้มกน้อยใน
ตุณค์ ได้แก่ ไม่ประสงค์ให้ผู้อื่นรู้ความที่ตนสมทานตุณค์ (๓) เป็นผู้มกน้อยในการเล่าเรียน ได้แก่
ไม่ปรารถนาให้ผู้อื่นรู้ความที่ตนเป็นพหูสูตร (๔) เป็นผู้มกน้อยในการบรรลุมรรค ได้แก่ ไม่ปรารถนาให้
ผู้อื่นรู้ความที่ตนเป็นพระโสดาบัน เป็นต้น (ม.ญ.อ. ๒/๑๕๒/๔๗-๔๘)

ตนเองเป็นผู้สันโดษ^๑ และกล่าวสันตุฏฐิกา(เรื่องความสันโดษ)แก่ภิกษุทั้งหลาย

ตนเองเป็นผู้สัจ^๒ และกล่าวปวิเวกกา(เรื่องความสัจ)แก่ภิกษุทั้งหลาย

ตนเองเป็นผู้ไม่คลุกคลี^๓ และกล่าวอสังสัคคกา(เรื่องความไม่คลุกคลี)แก่ภิกษุทั้งหลาย

ตนเองเป็นผู้ปรารภความเพียร^๔ และกล่าววิริยารัมภกา(เรื่องการปรารภความเพียร)แก่ภิกษุทั้งหลาย

ตนเองเป็นผู้สมบูรณ์ด้วยศีล^๕ และกล่าวศีลสัมปทาภา(เรื่องความสมบูรณ์ด้วยศีล)แก่ภิกษุทั้งหลาย

ตนเองเป็นผู้สมบูรณ์ด้วยสมาธิ^๖ และกล่าวสมาธิสัมปทาภา(เรื่องความสมบูรณ์ด้วยสมาธิ)แก่ภิกษุทั้งหลาย

^๑ เป็นผู้สันโดษ หมายถึงความสันโดษ ๓ ประการ คือ (๑) ยถาลาภสันโดษ เป็นผู้สันโดษตามมีตามได้ ทั้งดีและไม่ดี (๒) ยถาพลสันโดษ เป็นผู้สันโดษตามกำลังทั้งกำลังของตนและของทายก (๓) ยถาสารูป-สันโดษ เป็นผู้สันโดษตามสมควรแก่สมณภาวะ

สันโดษ ๓ ประการ ในปัจจัย ๔ คือ จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริวาร จึงเป็นสันโดษ ๑๒ (ม.ม.อ. ๒/๒๕๒/๔๘-๕๐)

^๒ เป็นผู้สัจ หมายถึงมีวิเวก ๓ ประการ คือ (๑) กายวิเวก สัจกาย ได้แก่ อยู่ผู้เดียวทุกอิริยาบถ (๒) จิตตวิเวก ได้แก่ ได้สมาบัติ ๘ (๓) อุปติวิเวก ได้แก่ บรรลุนิพพาน (ม.ม.อ. ๒/๒๕๒/๕๐)

^๓ เป็นผู้ไม่คลุกคลี หมายถึงไม่คลุกคลีด้วยการคลุกคลี ๕ ประการ คือ (๑) การคลุกคลีด้วยการฟัง (๒) การคลุกคลีด้วยการเห็น (๓) การคลุกคลีด้วยการสนทนาปราศรัย (๔) การคลุกคลีด้วยการอยู่ร่วมกัน (๕) การคลุกคลีทางกาย (ม.ม.อ. ๒/๒๕๒/๕๑)

^๔ เป็นผู้ปรารภความเพียร หมายถึงการทำความเพียรทางกายและทางจิตให้บริบูรณ์ (ม.ม.อ. ๒/๒๕๒/๕๔)

^๕ เป็นผู้สมบูรณ์ด้วยศีล คำว่า ศีล ในที่นี้หมายถึงปาริสุทธิสีล ๔ ประการ คือ (๑) ศีลคือการสังวรในพระปาติโมกข์ (๒) ศีลคือการสำรวมอินทรีย์ ๖ (๓) ศีลคือการพิจารณาใช้สอยปัจจัย ๔ (๔) ศีลคือการเลี้ยงชีวิตด้วยความบริสุทธิ์ (ม.ม.อ. ๒/๒๕๒/๕๔)

^๖ เป็นผู้สมบูรณ์ด้วยสมาธิ คำว่า สมาธิ ในที่นี้หมายถึงสมาบัติ ๘ คือ รูปฌาน ๔ และอรูปฌาน ๔ อันเป็นบาทแห่งวิปัสสนา (ม.ม.อ. ๒/๒๕๒/๕๔)

ตนเองเป็นผู้สมบูรณ์ด้วยปัญญา และกล่าวปัญญาสัมปทาภา(เรื่องความสมบูรณ์ด้วยปัญญา)แก่ภิกษุทั้งหลาย

ตนเองเป็นผู้สมบูรณ์ด้วยวิมุตติ และกล่าววิมุตติสัมปทาภา(เรื่องความสมบูรณ์ด้วยวิมุตติ)แก่ภิกษุทั้งหลาย

ตนเองเป็นผู้สมบูรณ์ด้วยวิมุตติญาณทัสสนะและกล่าววิมุตติญาณทัสสนสัมปทาภา(เรื่องความสมบูรณ์ด้วยวิมุตติญาณทัสสนะ)แก่ภิกษุทั้งหลาย

เป็นผู้ให้อิवाท แนะนำ ชี้แจงให้เพื่อนพรหมจารีทั้งหลายเห็นชัด ชวนใจให้
อยากรับเอาไปปฏิบัติ เราใจให้อาจหาญแกล้วกล้า ปลอบชโลมใจให้สดชื่นร่าเริง”

ภิกษุทั้งหลายเหล่านั้นกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ท่านพระปุลณ-
มندانีนบุตรเป็นผู้ที่พวกภิกษุเพื่อนพรหมจารีต้องถนอมยกย่องอย่างนี้ว่า

ตนเองเป็นผู้มีกนน้อย และกล่าวอัปปิจจกถาแก่ภิกษุทั้งหลาย

ตนเองเป็นผู้สันโดษ ...

ตนเองเป็นผู้สัจ ...

ตนเองเป็นผู้ไม่คลุกคลี ...

ตนเองเป็นผู้ปรารภความเพียร ...

ตนเองเป็นผู้สมบูรณ์ด้วยศีล ...

ตนเองเป็นผู้สมบูรณ์ด้วยสมาธิ ...

ตนเองเป็นผู้สมบูรณ์ด้วยปัญญา ...

ตนเองเป็นผู้สมบูรณ์ด้วยวิมุตติ ...

ตนเองเป็นผู้สมบูรณ์ด้วยวิมุตติญาณทัสสนะ และกล่าววิมุตติญาณทัสสน-
สัมปทาภาแก่ภิกษุทั้งหลาย

เป็นผู้ให้อิवाท แนะนำ ชี้แจงให้เพื่อนพรหมจารีทั้งหลายเห็นชัด ชวนใจให้
อยากรับเอาไปปฏิบัติ เราใจให้อาจหาญแกล้วกล้า ปลอบชโลมใจให้สดชื่นร่าเริง”

[๒๕๓] ขณะนั้น ท่านพระสารีบุตรได้นั่งเฝ้าพระผู้มีพระภาคอยู่ ณ ที่ใกล้ ได้มีความคิดว่า “เป็นลาภของท่านพระปุลณมณฺฑานีบุตร ท่านพระปุลณมณฺฑานี-บุตรได้ดีแล้ว ที่พวกภิกษุเพื่อนพรหมจารีผู้เป็นวิญญูชนเลือกเฟ้น กล่าวยกย่อง พรรณนาคุณเฉพาะพระพักตร์ของพระศาสดา และพระศาสดาก็ทรงอนุโมทนาการ กระทำนั้น บางทีเราคงได้พบกับท่านพระปุลณมณฺฑานีบุตรแล้ว สนทนาปราศรัย กันสักครั้งหนึ่ง”

[๒๕๔] ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่กรุงราชคฤห์ตามพระอัธยาศัย แล้วจึงเสด็จจาริกไปโดยลำดับจนถึงกรุงสาวัตถี ประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อาราม ของอนาถปิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ท่านพระปุลณมณฺฑานีบุตรทราบข่าวว่า “ได้ยินว่า พระผู้มีพระภาคเสด็จมาถึงกรุงสาวัตถี แล้วประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถปิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี”

พระปุลณมณฺฑานีบุตรเข้าเฝ้าพระพุทธองค์

[๒๕๕] ครั้งนั้น ท่านพระปุลณมณฺฑานีบุตรจึงเก็บงำเสนาสนะ ถือบาตรและ จีวรจาริกไปโดยลำดับตามทางที่จะไปยังกรุงสาวัตถีถึงพระเชตวัน อารามของอนา-ถปิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถีแล้ว จึงเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วนั่งอยู่ ณ ที่สมควร ครั้นนั่งเรียบร้อยแล้ว พระผู้มีพระภาค จึงทรงชี้แจงพระปุลณมณฺฑานีบุตรให้เห็นชัด ชวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ เร้าใจให้อาจหาญแกล้วกล้า ปลอดภัยโลมใจให้สดชื่นร่าเริงด้วยธรรมมีกตา ลำดับนั้น ท่านพระปุลณมณฺฑานีบุตร เมื่อพระผู้มีพระภาคทรงชี้แจงให้เห็นชัด ชวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ เร้าใจให้อาจหาญแกล้วกล้า ปลอดภัยโลมใจให้สดชื่นร่าเริงด้วย ธรรมมีกตาแล้ว ได้ชื่นชม ยินดีพระภาสิตของพระผู้มีพระภาค ลุกจากอาสนะ ถวายอภิวาท กระทำประทักษิณ แล้วเข้าไปสู่ป่าอันธวัน เพื่อพักผ่อนในเวลากลางวัน

[๒๕๖] ครั้นนั้น ภิกษุรูปหนึ่งเข้าไปหาท่านพระสารีบุตรถึงที่อยู่แล้วกล่าวว่า “ท่านพระสารีบุตร พระปุณณมندانีบุตรที่ท่านสรรเสริญอยู่เนือง ๆ นั้น (บัดนี้) พระผู้มีพระภาคทรงชี้แจงให้เห็นชัด ชวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ เร้าใจให้อาจหาญ แก้วกล้า ปลอบชโลมใจให้สดชื่นว่าเริงด้วยธรรมิกถาแล้ว ท่านก็ชื่นชม ยินดีพระ ภาสิตของพระผู้มีพระภาค ลุกจากอาสนะถวายอภิวาท กระทำประทักษิณ แล้วหลีก ไปสู่ป่าอันธวันเพื่อพักผ่อนในเวลากลางวัน”

ลำดับนั้น ท่านพระสารีบุตรรีบถือผ้าณีสีทนะ (ผ้ารองนั่ง) แล้วติดตามท่าน พระปุณณมندانีบุตรไปข้างหลัง ๆ พอที่จะแลเห็นศีรษะกัน ครั้นนั้น ท่านพระ ปุณณมندانีบุตร เข้าไปในป่าอันธวัน แล้วนั่งพักผ่อนในเวลากลางวันอยู่ที่โคนไม้ แห่งหนึ่ง แม้ท่านพระสารีบุตรเข้าไปสู่ป่าอันธวัน แล้วก็นั่งพักผ่อนในเวลากลางวัน อยู่ที่โคนไม้แห่งหนึ่งเหมือนกัน

เป้าหมายแห่งพรหมจรรย์ตามลำดับวิสุทธิ ๗

ครั้นในเวลาเย็น ท่านพระสารีบุตรออกจากที่หลีกเร้น^๑ แล้วเข้าไปหาท่าน พระปุณณมندانีบุตรถึงที่อยู่ ได้สนทนาปราศรัยพอเป็นที่บันเทิงใจ พอเป็นที่ ระลึกถึงกันแล้วจึงนั่ง ณ ที่สมควร ได้ถามท่านพระปุณณมندانีบุตรว่า

[๒๕๗] “ท่านผู้มีอายุ ท่านประพจน์พรหมจรรย์ในพระผู้มีพระภาคของเราหรือ”

ท่านพระปุณณมندانีบุตรตอบว่า “ขอรับ ท่านผู้มีอายุ”

“ท่านประพจน์พรหมจรรย์ในพระผู้มีพระภาคเพื่อสี่วิสุทธิ (ความหมดจด แห่งศีล) หรือ”

“ข้อนี้ หามิได้”

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๑ ข้อ ๔๑ (ถัสสสูตร) หน้า ๗๐ ในเล่มนี้

“ถ้าเช่นนั้น ท่านประพฤติพรหมจรรย์ในพระผู้มีพระภาคเพื่อจิตตวิสุทธิต (ความ
หมดจดแห่งจิต) หรือ”

“ข้อนี้ หามิได้”

“ถ้าเช่นนั้น ท่านประพฤติพรหมจรรย์ในพระผู้มีพระภาคเพื่อทักขวิสุทธิต (ความ
หมดจดแห่งทักขิ) หรือ”

“ข้อนี้ หามิได้”

“ถ้าเช่นนั้น ท่านประพฤติพรหมจรรย์ในพระผู้มีพระภาคเพื่อกังขาวิตรณวิสุทธิต
(ความหมดจดแห่งญาณเป็นเครื่องข้ามพ้นความสงสัย) หรือ”

“ข้อนี้ หามิได้”

“ถ้าเช่นนั้น ท่านประพฤติพรหมจรรย์ในพระผู้มีพระภาคเพื่อมัคคามัคคญาณ-
ทัตสนวิสุทธิต (ความหมดจดแห่งญาณที่รู้เห็นว่าเป็นทางหรือมิใช่ทาง) หรือ”

“ข้อนี้ หามิได้”

“ถ้าเช่นนั้น ท่านประพฤติพรหมจรรย์ในพระผู้มีพระภาคเพื่อปฏิบัติญาณทัตสน-
วิสุทธิต (ความหมดจดแห่งญาณที่รู้เห็นทางดำเนิน) หรือ”

“ข้อนี้ หามิได้”

“ถ้าเช่นนั้น ท่านประพฤติพรหมจรรย์ในพระผู้มีพระภาคเพื่อญาณทัตสนวิสุทธิต
(ความหมดจดแห่งญาณทัตสนะ) หรือ”

“ข้อนี้ หามิได้”

“เมื่อผมถามท่านว่า ‘ท่านประพฤติพรหมจรรย์ในพระผู้มีพระภาคเพื่อสลวิสุทธิต
หรือ’ ท่านก็ตอบผมว่า ‘ข้อนี้ หามิได้’

เมื่อผมถามท่านว่า ‘ท่านประพฤติพรหมจรรย์ในพระผู้มีพระภาคเพื่อจิตต-
วิสุทธิตหรือ’ ท่านก็ตอบผมว่า ‘ข้อนี้ หามิได้’

เมื่อผมถามท่านว่า ‘ท่านประพฤติพรหมจรรย์ในพระผู้มีพระภาคเพื่อทักขิ-
วิสุทธิตหรือ’ ท่านก็ตอบผมว่า ‘ข้อนี้ หามิได้’

เมื่อผมถามท่านว่า ‘ท่านประพฤติพรหมจรรย์ในพระผู้มีพระภาคเพื่อกังขา-
วตรณวิสุทธิตหรือไม่’ ท่านก็ตอบผมว่า ‘ข้อนี้ห้ามได้’

... เพื่อมคคัมคคญาณทัสสนวิสุทธิตหรือไม่’ ...

... เพื่อปฏิบัติญาณทัสสนวิสุทธิตหรือไม่’ ...

เมื่อผมถามท่านว่า ‘ท่านประพฤติพรหมจรรย์ในพระผู้มีพระภาคเพื่อยุณ-
ทัสสนวิสุทธิตหรือไม่’ ท่านก็ตอบผมว่า ‘ข้อนี้ ห้ามได้’

เมื่อเป็นเช่นนั้น ท่านประพฤติพรหมจรรย์ในพระผู้มีพระภาคเพื่ออะไรกันเล่า”

“ท่านผู้มีอายุ ผมประพฤติพรหมจรรย์ในพระผู้มีพระภาคเพื่อบุพพา-
ปริญพพาน^๑”

“สัลวิสุทธิต เป็นบุพพาปริญพพานหรือไม่”

“ข้อนี้ ห้ามได้”

“จิตตวิสุทธิต เป็นบุพพาปริญพพานหรือไม่”

“ข้อนี้ ห้ามได้”

“ทัญญูวิสุทธิต เป็นบุพพาปริญพพานหรือไม่”

“ข้อนี้ ห้ามได้”

“กัณหาวิตรณวิสุทธิต เป็นบุพพาปริญพพานหรือไม่”

“ข้อนี้ ห้ามได้”

“มคคัมคคญาณทัสสนวิสุทธิต เป็นบุพพาปริญพพานหรือไม่”

“ข้อนี้ ห้ามได้”

^๑บุพพาปริญพพาน หมายถึงปริญพพานที่หาปัจจัยปรุงแต่งมิได้ แต่ในที่นี้ พระเถระหมายเอาสภาวะ
เป็นที่สุด เป็นเสื่อมปลาย เป็นที่จบการประพฤติพรหมจรรย์ของท่านผู้ถือปัจจัยปริญพพาน (ม.มุ.อ.
๒/๒๕๔/๖๓-๖๔)

“ปฏิบัติญาณทัสสนวิสุทธิต เป็นอนุปาทาปรินิพพานหรือ”

“ข้อนี้ หามิได้”

“ญาณทัสสนวิสุทธิต เป็นอนุปาทาปรินิพพานหรือ”

“ข้อนี้ หามิได้”

“ธรรมนอกจากธรรมเหล่านี้ เป็นอนุปาทาปรินิพพานหรือ”

พระปุลณมณฺฑานีบุตรตอบว่า “ข้อนี้ หามิได้ ท่านผู้มีอายุ”

ท่านพระสารีบุตรกล่าวว่า “ท่านผู้มีอายุ เมื่อผมถามท่านว่า ‘สืลวิสุทธิต เป็นอนุปาทาปรินิพพานหรือ’ ท่านก็ตอบผมว่า ‘ข้อนี้ หามิได้’

เมื่อผมถามท่านว่า ‘จิตตวิสุทธิต เป็นอนุปาทาปรินิพพานหรือ’ ท่านก็ตอบผมว่า ‘ข้อนี้ หามิได้’

... ‘ทัญญูวิสุทธิต เป็นอนุปาทาปรินิพพานหรือ’ ...

... ‘กัณฺหาวิตรณวิสุทธิต เป็นอนุปาทาปรินิพพานหรือ’ ...

... ‘มัคคามัคคญาณทัสสนวิสุทธิต เป็นอนุปาทาปรินิพพานหรือ’ ...

... ‘ปฏิบัติญาณทัสสนวิสุทธิต เป็นอนุปาทาปรินิพพานหรือ’ ...

เมื่อผมถามท่านว่า ‘ญาณทัสสนวิสุทธิต เป็นอนุปาทาปรินิพพานหรือ’ ท่านก็ตอบว่า ‘ข้อนี้ หามิได้’

เมื่อผมถามท่านว่า ‘ธรรมนอกจากธรรมเหล่านี้ เป็นอนุปาทาปรินิพพานหรือ’ ท่านก็ตอบผมว่า ‘ข้อนี้ หามิได้’

(เมื่อเป็นเช่นนี้) จะพึงเห็นเนื้อความของคำที่ท่านกล่าวแล้วนี้ได้อย่างไร”

[๒๕๘] ท่านพระปุลณมณฺฑานีบุตรกล่าวว่า “ท่านผู้มีอายุ ถ้าพระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติสืลวิสุทธิตว่าเป็นอนุปาทาปรินิพพาน ก็ชื่อว่าพึงบัญญัติธรรมที่ยังมีอุปาทานว่าเป็นอนุปาทาปรินิพพาน

ถ้าทรงบัญญัติจิตตวิสุทธิตว่าเป็นอนุปาทาปรินิพพาน ก็ชื่อว่าพึงบัญญัติธรรมที่ยังมีอุปาทานว่าเป็นอนุปาทาปรินิพพาน

ถ้าทรงบัญญัติทิวาสวิสุทธิตว่าเป็นอนุปาทาปรินิพพาน ก็ชื่อว่าพึงบัญญัติธรรมที่ยังมีอุปาทานว่าเป็นอนุปาทาปรินิพพาน

ถ้าทรงบัญญัติกัณหาวิตรณวิสุทธิตว่าเป็นอนุปาทาปรินิพพาน ก็ชื่อว่าพึงบัญญัติธรรมที่ยังมีอุปาทานว่าเป็นอนุปาทาปรินิพพาน

ถ้าทรงบัญญัติมัคคามัคคญาณทัสสนวิสุทธิตว่าเป็นอนุปาทาปรินิพพาน ก็ชื่อว่าพึงบัญญัติธรรมที่ยังมีอุปาทานว่าเป็นอนุปาทาปรินิพพาน

ถ้าทรงบัญญัติปฏิบัติทาญาณทัสสนวิสุทธิตว่าเป็นอนุปาทาปรินิพพาน ก็ชื่อว่าพึงบัญญัติธรรมที่ยังมีอุปาทานว่าเป็นอนุปาทาปรินิพพาน

ถ้าทรงบัญญัติญาณทัสสนวิสุทธิตว่าเป็นอนุปาทาปรินิพพาน ก็ชื่อว่าพึงบัญญัติธรรมที่ยังมีอุปาทานว่าเป็นอนุปาทาปรินิพพาน

ท่านผู้มีอายุ ถ้าธรรมนอกจากธรรมเหล่านี้ จักเป็นอนุปาทาปรินิพพานแล้ว ปุถุชนก็จะพึงปรินิพพาน เพราะว่าปุถุชนเว้นจากธรรมเหล่านี้ ผมจะเปรียบเทียบให้ท่านฟัง คนฉลาดบางพวกในโลกนี้ย่อมเข้าใจความหมายแห่งถ้อยคำได้ด้วยอุปมาโวหาร

เปรียบเทียบวิสุทธิตัวรรด ๗ ผลัด

[๒๕๙] ท่านผู้มีอายุ เปรียบเหมือนพระเจ้าปเสนทิโกศลกำลังประทับอยู่ที่กรุงสาวัตถี มีพระราชกรณียกิจด่วนบางประการเกิดขึ้นที่เมืองสาเกต และในระหว่างกรุงสาวัตถีกับเมืองสาเกตนั้นจะต้องต่อรถถึงเจ็ดผลัด

ครั้งนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลเสด็จออกจากกรุงสาวัตถี ทรงรถพระที่นั่งผลัดที่หนึ่ง ที่ประดุพระราชวัง เสด็จไปถึงรถพระที่นั่งผลัดที่สอง

จึงทรงสละรถพระที่นั่งผลัดที่หนึ่ง ทรงรถพระที่นั่งผลัดที่สอง เสด็จไปถึงรถพระที่นั่งผลัดที่ ๓

จึงทรงสละรถพระที่นั่งผลัดที่สอง ทรงรถพระที่นั่งผลัดที่สาม เสด็จไปถึงรถพระที่นั่งผลัดที่สี่

จึงทรงสละรถพระที่นั่งผลัดที่สาม ทรงรถพระที่นั่งผลัดที่สี่ เสด็จไปถึงรถ
พระที่นั่งผลัดที่ห้า

จึงทรงสละรถพระที่นั่งผลัดที่สี่ ทรงรถพระที่นั่งผลัดที่ห้า เสด็จไปถึงรถ
พระที่นั่งผลัดที่หก

จึงทรงสละรถพระที่นั่งผลัดที่ห้า ทรงรถพระที่นั่งผลัดที่หก เสด็จไปถึงรถ
พระที่นั่งผลัดที่เจ็ด

จึงทรงสละรถพระที่นั่งผลัดที่หก ทรงรถพระที่นั่งผลัดที่เจ็ด เสด็จไปถึงประตู
เมืองสาเกตด้วยรถพระที่นั่งผลัดที่เจ็ด

ถ้าพวกมิตรอำมาตย์หรือพระบรมวงศานุวงศ์จะพึงทูลถามพระองค์ว่า ‘ขอเดชะ
มหาราชเจ้า พระองค์เสด็จจากกรุงสาวัตถีถึงประตูเมืองสาเกตด้วยรถพระที่นั่งผลัด
นี้ผลัดเดียวหรือ’

ท่านผู้มีอายุ พระเจ้าปเสนทิโกศลจะตรัสตอบอย่างไร จึงจะจัดว่าตรัสตอบ
อย่างถูกต้อง”

ท่านพระสารีบุตรกล่าวว่า “ท่านผู้มีอายุ พระเจ้าปเสนทิโกศลจะต้องตรัส
ตอบอย่างนี้ จึงจัดว่าตรัสตอบอย่างถูกต้อง คือตรัสว่า ‘เมื่อฉันกำลังอยู่ใน
กรุงสาวัตถีนั้น มีกรณียกิจด่วนบางประการเกิดขึ้นในเมืองสาเกต ระหว่างกรุง
สาวัตถีกับเมืองสาเกตนั้น จะต้องใช้รถถึงเจ็ดผลัด

ครั้งนั้นแล ฉันออกจากกรุงสาวัตถีขึ้นรถผลัดที่หนึ่ง ที่ประตูวัง ไปถึงรถผลัด
ที่สอง สละรถผลัดที่หนึ่ง ขึ้นรถผลัดที่สอง ไปถึงรถผลัดที่สาม สละรถผลัดที่สอง
ขึ้นรถผลัดที่สาม ไปถึงรถผลัดที่สี่ สละรถผลัดที่สาม ขึ้นรถผลัดที่สี่ ไปถึงรถผลัด
ที่ห้า สละรถผลัดที่สี่ ขึ้นรถผลัดที่ห้า ไปถึงรถผลัดที่หก สละรถผลัดที่ห้า ขึ้นรถ
ผลัดที่หก ไปถึงรถผลัดที่เจ็ด สละรถผลัดที่หก ขึ้นรถผลัดที่เจ็ด ไปถึงประตูเมือง
สาเกตด้วยรถผลัดที่เจ็ด’

ท่านผู้มีอายุ พระเจ้าปเสนทิโกศลจะต้องตรัสตอบอย่างนี้แล จึงจัดว่าตรัสตอบอย่างถูกต้อง”

ท่านพระปุลณมณฺฑานีบุตรกล่าวว่า “ท่านผู้มีอายุ ข้อนี้ก็ฉันนั้นเหมือนกัน สลวิสุทธิมิจิตตวิสุทธิเป็นเป้าหมาย จิตตวิสุทธิมิทิฏฐวิสุทธิเป็นเป้าหมาย ทิฏฐวิสุทธิมีกัขาวิตรณวิสุทธิเป็นเป้าหมาย กัขาวิตรณวิสุทธิมีมคคามัคคญาณทัสสนวิสุทธิเป็นเป้าหมาย มคคามัคคญาณทัสสนวิสุทธิมีปฏิบัติญาณทัสสนวิสุทธิเป็นเป้าหมาย ปฏิบัติญาณทัสสนวิสุทธิมีญาณทัสสนวิสุทธิเป็นเป้าหมาย ญาณทัสสนวิสุทธิมีอนุปาทาปรินิพพานเป็นเป้าหมาย

ท่านผู้มีอายุ ผมอยู่ประพฤติพรหมจรรย์ในพระผู้มีพระภาคเพื่ออนุปาทา-ปรินิพพานโดยแท้”

พระเถระทั้ง ๒ รุกปล่าวสรรเสริญคุณของกันและกัน

[๒๖๐] เมื่อท่านพระปุลณมณฺฑานีบุตรกล่าวอย่างนี้แล้ว ท่านพระสารีบุตรจึงถามว่า “ท่านผู้มีอายุ ท่านชื่ออะไร และเพื่อนพรหมจารีรู้จักท่านอย่างไร”

ท่านพระปุลณมณฺฑานีบุตรตอบว่า “ท่านผู้มีอายุ ผมชื่อว่าปุลณะ แต่เพื่อนพรหมจารีทั้งหลายรู้จักผมว่า มณฺฑานีบุตร”

ท่านพระสารีบุตรกล่าวว่า “ท่านผู้มีอายุ น้าอัศจรรย์จริง ไม่เคยปรากฏปัญหาอันลึกซึ้งที่ท่านพระปุลณมณฺฑานีบุตรเลือกเฟ้น นำมากล่าวแก้ด้วยปัญญาอันลึกซึ้งตามเยี่ยงอย่างพระสาวกผู้ได้สดับแล้ว รู้ทั่วถึงคำสอนของพระศาสดาโดยถ่องแท้จะพึงกล่าวแก้ฉะนั้น เป็นลาภอย่างมากของเพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย เพื่อนพรหมจารีทั้งหลายได้ดีแล้ว ที่ได้พบเห็น ได้นั่งใกล้ท่านปุลณมณฺฑานีบุตร แม้หากเพื่อนพรหมจารีทั้งหลายจะเกิดทุนท่านปุลณมณฺฑานีบุตรไว้บนศีรษะเหมือนเทริดผ้า จึงจะได้พบเห็น ได้นั่งใกล้ แม้ข้อนั้นก็นับว่าเป็นลาภมากของท่านเหล่านั้น ท่านเหล่านั้นได้ดีแล้ว อนึ่ง นับว่าเป็นลาภอย่างมากของผมด้วย ผมได้ดีแล้วด้วย ที่ได้พบเห็น ได้นั่งใกล้ท่านปุลณมณฺฑานีบุตร”

เมื่อท่านพระสารีบุตรกล่าวอย่างนี้แล้ว ท่านพระปุลณมณฑานีบุตรจึงถามว่า “ท่านผู้มีอายุ ท่านชื่ออะไร และเพื่อนพรหมจารีทั้งหลายรู้จักท่านว่าอย่างไร”

ท่านพระสารีบุตรตอบว่า “ท่านผู้มีอายุ ผมชื่อว่าอุปติสสะ แต่เพื่อนพรหมจารีทั้งหลายรู้จักผมว่า ‘สารีบุตร’”

ท่านพระปุลณมณฑานีบุตรกล่าวว่า “ท่านผู้เจริญ ผมกำลังพูดอยู่กับท่าน ผู้เป็นสาวก ผู้ทรงคุณคล้ายกับพระบรมศาสดา มิได้ทราบเลยว่า ‘ท่านชื่อว่า สารีบุตร’ ถ้าผมทราบว่า ‘ท่านชื่อสารีบุตร’ คำเปรียบเทียบกับท่านนี้ คงไม่จำเป็นสำหรับกระผม น่าอัศจรรย์จริง ไม่เคยปรากฏ ปัญหาอันลึกซึ้งที่ท่านสารีบุตรเลือกเฟ้นมาถามแล้วด้วยปัญญาอันลึกซึ้งตามอย่างพระสาวกผู้ได้สดับแล้ว รู้ทั่วถึงคำสอนของพระบรมศาสดาโดยถ่องแท้จะพึงถามฉะนั้น เป็นลาภอย่างมากของเพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย เพื่อนพรหมจารีทั้งหลายได้ดีแล้วที่ได้พบเห็น ได้นั่งใกล้ท่านพระสารีบุตร แม้หากเพื่อนพรหมจารีทั้งหลายจะเกิดทุนท่านพระสารีบุตรไว้บนศีรษะเหมือนเทริดผ้า จึงจะได้พบเห็น ได้นั่งใกล้ แม้ข้อนั้นก็เป็นลาภอย่างมากของท่านเหล่านั้น ท่านเหล่านั้นได้ดีแล้ว อนึ่ง นับว่าเป็นลาภอย่างมากของผมด้วย ผมได้ดีแล้วด้วย ที่ได้พบเห็น ได้นั่งใกล้ท่านสารีบุตร”

พระมหานาคทั้ง ๒ รูปนั้นต่างชื่นชมภาสิตของกันและกัน ดังนี้แล

รตวินิตสูตรที่ ๔ จบ

๕. นิวาปสูตร ว่าด้วยเหยื่อล่อเนื้อ

[๒๖๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถ-
ปิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาคได้รับสั่งเรียกภิกษุ
ทั้งหลายมาตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย” ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว
พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย นายพรานเมื่อได้ปลุกหญ้าไว้สำหรับฝูงเนื้อด้วยคิดว่า ‘เมื่อ
ฝูงเนื้อกินหญ้าที่เราปลุกไว้จะมีอายุยืน มีผิวพรรณดี มีชีวิตอยู่ยืนนาน’ ที่แท้